



پوشش مختلف در برنامه ریزی توسعه در ایران

مؤلف :

مهسا نجار صادقی



انتشارات شهرسازی

انتشارات شهرسازی

۱۳۹۹

سرشناسه	: نجارصادقی، مهسا، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور	: پویش مختلط و برنامهریزی توسعه در ایران/مؤلف مهسا نجارصادقی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات شهرسازی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۸۵ ص. : مصور، جدول، نمودار (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۸۶۱-۱-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: عمران شهری -- ایران
موضوع	: Community development, Urban -- Iran
موضوع	: شهرها و شهرستان‌ها -- ایران -- توسعه
موضوع:	: Cities and towns -- Iran -- Growth
موضوع	: شهرها و شهرستان‌ها -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Cities and towns -- Iran -- History
موضوع	: توسعه پایدار شهری -- ایران
موضوع	: Sustainable urban development -- Iran
رده بندی کنگره	: HT۱۱
رده بندی دیویی	: ۳۰۷۰۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۸۱

پویش مختلط و برنامه‌ریزی توسعه در ایران

مؤلف: مهسا نجارصادقی

ناشر: انتشارات شهرسازی

چاپ: اول - ۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۸۶۱-۱-۹

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هرکسی تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.



انتشارات شهرسازی

نشانی دفتر مرکزی: تهران، خیابان کارگر جنوبی، کوچه فردوسی، پلاک ۱۷، تلفن: ۵۵۶۴۶۳۶۷
 پایگاه اطلاع رسانی و فروشگاه اینترنتی: www.Shahrsaziiran.com، پست الکترونیکی: Shahrsaziiran@Gmail.com

مقدمه

استراتژی مورد استفاده در برنامه‌ریزی توسعه تاثیر مستقیمی بر کارایی طرح و دستیابی هرچه بیشتر به اهداف دارد و اگر عدم کفایت برنامه‌های توسعه به دلیل انتخاب نادرست رهیافت در مرحله تصمیم‌سازی باشد، با وجود دقت کافی در اجرای طرح، ناگزیر به تغییر رویکرد برای رسیدن به کارایی لازم هستیم.

تحقق‌پذیری پائین برنامه‌های توسعه در ایران مبتنی بر رهیافت‌های سنتی جامع و روی آوردن تصمیم‌گیرندگان به رهیافت عملیاتی اندک‌افزا گویای ضعف عملکردی رویکردهای برنامه‌ریزی است. از سویی سازگاری رهیافت‌ها، جامعه با الزامات زمینه‌ای و ساختار سیستم اقتصاد سیاسی ایران رد یکباره آن را ناممکن می‌سازد و از سوی دیگر بسندگی اندک‌افزایی به حفظ وضع موجود و نه توسعه، پذیرش یک سویه آن را بر خلاف نزدیکی بیشتر به اجناس نامناسب می‌سازد.

به عقیده بسیاری از صاحب‌نظران میسر بر کامل نبودن هیچ یک از رهیافت‌های برنامه‌ریزی به تنهایی؛ گرچه استفاده از یک رهیافت خالص برنامه‌ریزی از دقت بیشتری برخوردار است، اما در دنیای واقعی بیشتر از ترکیب شیوه‌های مختلف برنامه‌ریزی، شامل عناصری از برنامه‌ریزی جامع-عقلانی، اندک‌افزا، و کالتی و حتی داد و ستد مآبانه استفاده می‌شود تا تنها یک شیوه. اختلاط سوازن میان رهیافت اندک‌افزا و عقل‌گرا حاصلی به نام پویش مختلط دارد، اختلاطی که در حقیقت مصحح‌های بین رویکردهای پیشین است و با ترکیب عناصری از آن دو رهیافت در پی همپوشانی نقایص است.

رویکردهای توسعه شهری و منطقه‌ای در خلال سالیان گذشته سیاست‌های مختلفی از جمله راه‌اندازی سازمان‌های توسعه برای توسعه مناطق و نواحی را مورد آزمون قرار داده‌اند. اما نتایج موجود حاکی از عدم توفیق این سیاست‌ها در ایجاد تحول ساختاری در مناطق و نواحی است. از دلایلی اصلی عدم موفقیت این سازمان‌ها، تسلط رویکرد برنامه‌ریزی از بالا به پایین در نظام برنامه‌ریزی و محول نمودن نقش اجرایی طرح‌ها و برنامه‌های سطح ملی به این سازمان‌ها بوده است. کشور ما برای برون رفت از شرایط کنونی نیاز دارد به راهکارهای نو دست زند. راهکارهایی که ضمن تسریع روند توسعه کوتاه‌ترین روشی را که به وسیله آن تا حد ممکن از هدر رفت منابع و زمان اجتناب شود، اتخاذ کنند. سنجش رویکردهای برنامه‌ریزی در خط مقدم این رویداد قرار دارد. در همین جهت این کتاب طی دو بخش به بررسی مناسب رهیافت پویش مختلط برای بکارگیری در برنامه‌ریزی توسعه پرداخته است. بخش اول به مروری بر مفاهیم و اهداف اصلی توسعه، بازنگری در رهیافت‌های مورد استفاده و کفایت آنها، همچنین بررسی رهیافت پویش مختلط به عنوان رهیافت

جایگزین پرداخته است. در بخش دوم جهت سنجش عینی امکان کاربست رهیافت پویا و کارایی آن، نمونه ای آزموده و گزارشی مختصر که گویای مناسبیت این رهیافت جهت جایگزینی و استفاده در برنامه ریزی توسعه می باشد، آمده است.

www.ketab.ir

فهرست

بخش اول

- ۱- مروری بر مفاهیم و اهداف توسعه ۱
- ۱-۱- تعریف توسعه ۲
- ۱-۲- اهداف توسعه ۳
- ۱-۳- مکاتب مهم توسعه ۳
- ۱-۳-۱- مکتب نازی ۴
- ۱-۳-۲- مکتب اشتراکی ۴
- ۱-۳-۳- مکتب نظام جهانی ۵
- ۱-۴- توسعه اقتصادی ۵
- ۱-۴-۱- مدل روستو ۵
- ۱-۴-۲- مدل هارود-دومار ۶
- ۱-۴-۳- مدل دو شکاف ۷
- ۱-۴-۴- مدل لویس ۸
- ۱-۴-۵- مدل سولو ۹
- ۱-۴-۶- شاخص های توسعه اقتصادی (سطح توسعه یافتگی) ۹
- ۱-۵- توسعه فرهنگی ۱۰
- ۱-۵-۱- جایگاه و اهمیت توسعه فرهنگی ۱۱
- ۱-۵-۲- کالبد شکافی توسعه فرهنگی ۱۲
- ۱-۵-۳- ویژگی های توسعه فرهنگی ۱۲
- ۱-۵-۴- شاخص های توسعه فرهنگی ۱۳
- ۱-۶- توسعه سیاسی ۱۳
- ۱-۶-۱- مفاهیم مرتبط با توسعه سیاسی ۱۴
- ۱-۶-۲- تئوری پردازان شاخص توسعه ۱۴
- ۱-۷- توسعه اجتماعی ۱۵

- ۱-۷-۱ نقاط مشترک در تعاریف توسعه اجتماعی ۱۶
- ۱-۷-۲ توسعه اجتماعی و تصمیم‌گیری ۱۶
- ۲- روش‌های متداول برنامه‌ریزی توسعه ۱۹
- ۲-۱ مدل منطقی ۲۰
- ۲-۱-۱ نقدی بر برنامه‌ریزی بر پایه مدل منطقی ۲۱
- ۲-۲ رویکرد افزایشی (اندک‌افزایی) ۲۲
- ۲-۱-۲ فرضیه مورفولوژی رویکرد اندک‌افزایی ۲۳
- ۲-۲-۲ نقدی مفهومی و تجربی از اندک‌افزایی ۲۳
- ۲-۳ پوشش مختلط ۲۴
- ۲-۳-۱ شرحی از سلسله‌به‌پیش مختلط در یک وضعیت ساده ۲۵
- ۲-۳-۲ فرآیند تصمیم‌گیری در مدل مختلط ۲۶
- ۲-۳-۳ ارزیابی تصمیمات ۲۷
- ۲-۳-۴ بازنگری باتود و ثمن در فرآیند تصمیم‌گیری ۲۹
- ۲-۴ اصول و ویژگی‌های کاربردی در قالب امکانات و الزامات پوشش مختلط ۲۹
- ۲-۴-۱ الزامات رهیافت پوشش مختلط در قالب ساختار و سیاست ۳۰
- ۲-۴-۲ نحوه نگرش به عوامل ساختاری ۳۱
- ۲-۴-۳ میزان دربرگیرندگی موضوعات بخشایشی (برابری) ۳۳
- ۲-۴-۴ نقش واگذار شده به تصمیم‌ساز و فرآیند تصمیم‌سازی ۳۴
- ۲-۴-۵ میزان عمل‌گرایی و توجه به اجرا ۳۴
- ۲-۴-۶ بررسی میزان مشکل‌گرایی ۳۶
- ۲-۴-۷ میزان برقراری رابطه میان مقصد و وسیله ۳۶
- ۲-۴-۸ میزان آینده‌نگری، توانایی انجام حرکت‌های ریشه‌ای و اصلاحات بزرگ ۳۷
- ۲-۵ کاربردی رهیافت پوشش مختلط در برنامه‌ریزی خدمات بهداشتی اسکاتلند ۳۸
- ۲-۶ کاربردی رهیافت پوشش مختلط برای برنامه‌ریزی فضایی در منطقه زیلند کشور هلند ۳۹

۲-۷ پوشش مختلط و شرایط برنامه‌ریزی توسعه در ایران ۴۱

بخش دوم

۳- امکان‌سنجی کاربری رهیافت پوشش مختلط ۴۳

۳-۱ ترسیم از فرآیند تحقیق ۴۴

۳-۲ محدوده نمونه مورد بررسی ۴۵

۳-۲-۱ سابقه ریخی ۴۷

۳-۲-۲ توسعه بریکی در دوره‌های تاریخی ۴۹

۳-۲-۳ ویژگی‌های طبیعی و - نیایی ۵۱

۳-۲-۴ جمعیت و مساحت ۵۱

۳-۲-۵ ویژگی‌های اقتصادی ۵۱

۳-۲-۶ عوامل درونی و بیرونی ۵۳

۳-۳ تجزیه و تحلیل داده‌ها ۵۵

۳-۳-۱ اعتبار پرسشنامه ۵۵

۳-۳-۲ روایی پرسشنامه ۵۶

۳-۴ یافته‌های توصیفی ۵۶

۳-۵ یافته‌های استنباطی ۶۶

۳-۵-۱ بررسی نرمال بودن مشارکت مردم ۶۷

۳-۵-۲ بررسی و پاسخ سوالات تحقیق ۶۸

۴- مناسبت رهیافت پوشش مختلط ۷۱

۴-۱ ناکارآمدی روش‌های برنامه‌ریزی توسعه در ایران ۷۲

۴-۲ رویکرد برنامه‌های توسعه در ایران ۷۲

۴-۳ مراحل اجرایی مدل مختلط ۷۴

۴-۴ ویژگی‌های مدل مختلط ۷۵